

УПРАВЉАЊЕ ГЕОГРАФСКОМ ДИВИДЕНДОМ: ЦИБУТИ КАО ПРИМЕР ЗА ГЕОПОЛИТИКУ МАЛИХ ДРЖАВА

Данило БАБИЋ¹

Апстракт: Цибути, мала држава на рогу Африке, заузима стратешки положај на раскрсници кључних трговачких путева између Европе, Азије и Африке. Географска локација, нарочито у контексту мореуза Баб ел-Мандеб, представља основу за анализу геополитичког значаја Цибутија у савременим међународним односима. Упркос својим територијалним и демографским ограничењима, Цибути је успео да искористи свој положај за привлачење глобалних сила, укључујући Сједињене Америчке Државе, Кину, Француску и Јапан, које тамо одржавају војне базе. Овај рад испитује како Цибути користи свој геополитички положај за очување суверенитета и економског развоја упркос изазовима, као што су регионална нестабилност и економска зависност од страних актера. Посебна пажња посвећена је улози Цибутија као модела за мале државе које користе „географску дивиденду“ у глобалним односима моћи. Резултати рада сугеришу да Цибути није само пасивни објект геополитичких интереса великих сила, већ и активни субјект који обликује своју улогу у међународним односима кроз стратегије флексибилне дипломатије и економске адаптације.

Кључне речи: Цибути, геополитика, мале државе, Баб ел-Мандеб, географска дивиденда, Рог Африке.

¹ Институт за међународну политику и привреду, Београд, научни сарадник, danilo.babic@diplomacy.bg.ac.rs <https://orcid.org/0000-0003-3646-0896>.

Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2025. године“, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2025. године.

Увод

Географска дивиденда представља економску и политичку корист коју (најчешће) територијално мала држава остварује искључиво на основу свог географског положаја, без обзира на друге чиниоце као што су ресурси, величина, број становника, економски развој и др. У геополитичком контексту овај концепт може пружити објашњење зашто поједине државе, упркос својој релативно малој територији и/или недовољној економској снази, могу имати важну улогу у међународним односима. Овакве државе могу „изнајмити“ свој суверенитет великим силама или искористити свој географски положај кроз сарадњу са њима, дати им дозволу за изградњу војних база или регулисање протока међународне трговине на својој територији. Привлачење великих сила кроз коришћење географске предности може побољшати националну безбедност, што се тумачи као још један чинилац географске дивиденде. Ипак, географска дивиденда носи и бројне изазове. Прекомерно ослањање на овај облик прихода може довести до зависности од страних актера. Ове државе често постају мета великих сила које настоје да остваре утицај кроз економске или политичке притиске, што може ограничити њихову способност да воде независну политику (што је логична последица изнајмљивања суверенитета). Осим тога, ослањање на географску дивиденду може успорити развој других сектора привреде, јер се државе фокусирају на тренутне економске користи, уместо на дугорочну диверзификацију привреде. Тако, географска дивиденда постаје двосекли мач – иако може донети бенефите, такође захтева пажљиво управљање како би се одржала равнотежа између страних интереса и очувања суверенитета.

Географска дивиденда проистиче из локације државе у односу на стратешке трговачке руте, природне ресурсе, транспортне коридоре или чак конфликтне зоне. Предмет анализе овог рада – Џибути, налази се на Баб ел-Мандебском пролазу, кључној тачки за поморску трговину између Индијског океана и Средоземног мора.² Џибути остварује приход од изнајмљивања војних база САД, Кини, Француској, Јапану, Италији и Саудијској Арабији (којој се чак не зна ни тачна локација). За разлику од других грана економије од којих држава убира приходе, као што су индустрија или пољопривреда, географска дивиденда не захтева велика улагања у инфраструктуру или развој. Она долази као

² Неки од других примера убирања географске дивиденде су Панама и Сингапур.

природна, Богом дана предност. Свакако, требало би имати у виду да је ова предност историјски условљена, и да се у дугом временском периоду мења. Тако су, на пример, колоквијално названа Зачинска острва у данашњој Индонезији била значајна у 16. и 17. веку, али су изгубила значај када су зачини постали широко доступни. Стратешки битна тачка, као што је Рт добре наде, изгубила је на значају прокопавањем Суецког канала, али овај пловни пут поново постане значајан са сваком новом кризом везаном за Суецки канал или регион Црвеног мора.

У овом раду биће анализирани односи Џибутија и Француске, Кине, САД и Русије. Избор је пао на ове актере због тога што је Француска бивши колонизатор, а преостале три државе су велике силе и сталне чланице Савета безбедности Уједињених нација. Без обзира на чињеницу да војне базе у Џибутију поседују још Италија, Јапан и Саудијска Арабија, као и да поједине чланице ЕУ, пре свих Немачка, имају своје трупе у оквиру француске базе, њихов утицај неће бити анализиран због ограниченог простора и, објективно гледано, њиховог мањег утицаја у односу на посматране актере.

Геополитичка важност Џибутија

Као што смо већ истакли, Џибути се налази на мореузу Баб ел Мандеб који служи као капија ка Суецком каналу, једној од најпрометнијих поморских рута на свету. Баб ел Мандеб је кључни пролаз за бродове који путују између Средоземног мора и Индијског океана кроз Суецки канал, Црвено море и Аденски залив. Ово је важна географска локација у погледу глобалне енергетске политике, јер значајан део светске трговине нафтом пролази овом рутом. Захваљујући својим лукама, Џибути такође игра важну улогу у омогућавању увоза и извоза за земље без излаза на море. Џибути, који се налази на Рогу Африке, служи и као „улаз у Африку“ и као веза између овог континента и Арапског полуострва.

Још један фактор који чини Џибути привлачним за велике силе јесте његова близина нестабилним земљама у Африци и на Блиском истоку, Сомалији и Јемену. Безбедносни ризици које представљају пирати и милитанти Ал-Шабаба дестабилизују Сомалију. Пиратске операције и

даље трају упркос обнови операције „Аталанта“,³ док у Јемену и даље трају тешки оружани сукоби за које се још увек не види одрживо политичко решење. Ове кризе намећу потребу за успостављањем војних база у региону од стране међународних актера (Aliyev and Çalişkan 2023, 194–195).

Савремени лучки капацитети у Џибутију подстичу развој логистике и услужних делатности. До 2035. године планирана је изградња више инфраструктурних пројеката, укључујући гасовод, терминал за течни нафтни гас, термоелектрану, пројекте изградње капацитета обновљивих извора енергије и међународну слободну трговинску зону, највећу у Африци. Почетком 2018. пуштена је у рад железничка пруга која повезује Џибути Сити и Адис Абебу. Ове иницијативе су део стратегије Владе Џибутија да земљу позиционира као главни трговински и транспортни чвор источне Африке.

Односи са Француском

Од друге половине 19. века Французи су почели да показују интересовање за Џибути, посебно након изградње Суецког канала 1869. године. Француско царство, вођено стратешким интересима у Индокини и Југоисточној Азији, настојало је да успостави базу на Рогу Африке како би парирало британској поморској моћи у Аденском заливу. У Џибутију су постојале иницијативе за стицање независности, али су референдуми 1959. и 1966. резултирали останком под француском влашћу. Француска је Џибутију пружала војну и економску подршку, а одбрамбени споразум и буџетска помоћ допринели су смањењу нестабилности у земљи. Стратешки значај Џибутија порастао је и због прозападног режима у региону у коме су постојале снажне комунистичке државе (Idle & Lasserre 2021).⁴ Џибути

³ Операција Аталанта је поморска мисија Европске уније (EUNAVFOR), покренута 2008. године, с циљем борбе против сомалијских пирата у Аденском заливу и западном Индијском океану. База операције налази се у Џибутију, одакле се координишу патроле, заштита хуманитарних конвоја Светског програма за храну (WFP) и одговор на нападе пирата. Операција је значајно смањила пиратске активности у региону и представља једну од најдуготрајнијих војних мисија ЕУ. Операција је и даље активна.

⁴ Етиопија и Сомалија су наизменично мењали своје опредељење између два супротстављена хладноратовска блока. Стога је значај Џибутија као поузданог прозападног партнера додатно порастао.

је 27. јуна 1977. постао 49. суверена афричка држава под вођством Хасана Гуледа Аптидона (Hassan Gouled Aptidon). Ипак, француски утицај је остао јер је Џибути од 1932. био домаћин француској војној бази, а споразум о узајамној одбрани из 1977. омогућио је Француској да задржи војни гарнизон и војне објекте. Првог маја 2014. године ступио је на снагу нови споразум о одбрамбеној сарадњи, који су Француска и Џибути договорили у децембру 2011. године. Безбедносне одредбе овог споразума поново су потврдиле посвећеност Француске независности и територијалном интегритету Републике Џибути. Овај споразум обезбеђује оперативне капацитете за француске снаге. Најзначајније стално француско војно присуство у Африци налази се управо у Џибутију, поготово имајући у виду „ускраћивање гостопримства“ француским трупам у Сахелу и, додатно зачуђујуће, у Чаду, који је до сада био веома поуздан савезник. Француска у Џибутију има распоређену јединицу специјалних снага, намењену реаговању у кризним ситуацијама на Рогу Африке, Блиском истоку и у Индијском океану, у зависности од потребе. Резервне снаге су задужене за заштиту француских цивила и одговор на регионалне кризе. Према споразуму, француско војно особље је стационирано на више локација у Џибути Ситију, укључујући аеродром Чабели и Међународни аеродром Џибути-Амбули (Melvin 2019, 6–7).

У оквиру споразума о одбрамбеној сарадњи, француске снаге стациониране у Џибутију задужене су за заштиту територије и ваздушног простора Џибутија, као и за подршку чланицама ЕУ и НАТО у њиховим активностима у Рогу Африке. Такође, поменута операција „Аталанта“ логистички је подржана од стране шпанских и немачких јединица стационираних у француској бази. Поморска база у Џибутију представља стратешки важну тачку за распоређивање француских нуклеарних подморница у Индијском океану и игра значајну логистичку улогу у подршци француским и савезничким ратним бродовима у региону. Француски гарнизон у Џибутију такође располаже ескадрилом ловачких авиона Мираж, хеликоптерима и тешком механизацијом за подршку пешадијским јединицама (Aliyev and Çalışkan 2023, 195–198; Melvin 2019, 7–8).

Француске трупе у Џибутију логистички су подржавале операције попут „Баркан“ у Сахелу, „Сангарис“ у Централноафричкој Републици и „Артемис“ у ДР Конгу. Данас су главни задаци трупа у Џибутију надзор поморских комуникација и борба против тероризма,

укључујући активности Ал-Шабаба у региону и самом Џибутију, имајући у виду терористички напад 2014. године (Ibid., 196–198).

Џибути за Француску није само војно важан. Због поменуте близине Баб ел-Мандебском пролазу Џибути контролише приступ Црвеном мору. Чак 95% француске трговине ван ЕУ обавља се морем, а Азија постаје све значајнији трговински центар. Сваког дана око пет милиона барела рафинисаних нафтних деривата и сирове нафте пролази кроз овај регион, а 15% укупне светске трговине годишње транзитира кроз Баб ел-Мандеб. Такође, контролисање ове зоне омогућава Француској да одржава поморске комуникационе линије са својим прекоморским територијама, острвом Реинион и Мајот, као и даљу комуникацију са Индијским океаном (Le Gouriellec 2018, 233).

Споразум потписан 2011. године окончао је формално систем заштите Џибутија од стране Француске, али то није умањило његов значај за Париз. Посета француског председника Емануела Макрона (Emmanuel Macron) Џибутију, у марту 2019, може се сматрати делом стратегије за побољшање билатералних односа двеју земаља. Макронова посета је тумачена као покушај да се обнови француски утицај у региону у светлу све снажнијег присуства Кине, која је изградила војну базу и уложила милијарде долара у Џибути (Ismail 2019). Током своје посете, Макрон је нагласио да Џибути није само историјски значајан већ и стратешки важан у војном, поморском, геополитичком и комерцијалном смислу, због чега је француско присуство у овој земљи од суштинског значаја. У складу са овим приступом, Француска наставља да пружа развојну помоћ својој некадашњој колонији од њене независности (Aliyev and Çalişkan 2023, 198–200).

У складу са свим реченим, Џибути можемо посматрати као „стратешку тврђаву Француске у Африци“, можда чак једину преосталу. Француско присуство у Џибутију биће кључно уколико Париз жели да задржи своју способност за брзе интервенције у Африци.

Односи са НР Кином

Сарадња између Џибутија и Кине постепено се развијала од 1979. године. Две стране су 2017. године потписале споразум који је означио почетак нове ере у њиховим односима и био усмерен на успостављање стратешког партнерства. Након овог договора, исте године, Пекинг је

отворио своју прву војну базу у иностранству, управо у Џибутију. Кинеска база се често посматра као симбол иницијативе „Појас и пут“ и њено „осигурање“ (Le Gouriellec 2018, 231). Оснивање кинеске базе означило је улазак новог играча на сцену, што није прошло незапажено у западним круговима. Иако се спекулише да је Кина основала војну базу како би повећала свој утицај у земљи, пекиншка администрација тврди да је база намењена заштити и логистичкој подршци кинеским трговачким бродовима који користе Аденски залив. Временом ће база вршити операције самостално, или у сарадњи са афричким владама које доприносе мировним снагама на континенту. Процењено је да би то било јефтиније од обуке афричких мировњака у Кини (Elmahly and Sun 2018, 132–133).

Лако је разумети значај Џибутија за Пекинг, ако се узме у обзир да Кина свакодневно остварује више од милијарду долара трговинске размене са земљама Европске уније. Значајан део те трговине пролази кроз Аденски залив, а најмање 40% укупног кинеског увоза нафте пролази кроз Индијски океан (Chaziza 2021). Будући да чак 90% кинеског извоза и увоза чини поморска трговина, осигурање трговачких рута и подстицање економског раста, постали су суштински важни за Пекинг (Elmahly & Sun 2018, 127–128). Услед наведених кинеских комерцијалних интереса, као и кинеских инвестиција широм Африке, Џибути се у Пекингу посматра као свеукупни логистички центар на трговинским путевима који воде ка Средоземном мору, преко Црвеног мора и Суецког канала.

Џибути је такође битан за енергетску безбедност Кине. Иако само 3% кинеског увоза сирове нафте и 4% увоза природног гаса пролази кроз Баб ел-Мандеб, Кина, захваљујући својој војној бази у Џибутију, обезбеђује и тиме гарантује и олакшава проток нафте и природног гаса кроз овај мореуз (Ibid.). Џибути се може посматрати као платформа за даље ширење кинеских интереса на афричком континенту. Управо, због ширења кинеских економских интереса у Африци и потребе да се они заштите, Пекинг је преузео значајну улогу у региону, нарочито на Рогу Африке који је стратешки један од најважнијих чворишта за кинеску трговину. Процењује се да у региону послује више од 10.000 кинеских фирми (Aliyev and Çalişkan 2023, 202).

Лука Џибути је од виталног значаја не само за Џибути већ и за економије других источнафричких држава. Кроз луку Џибути пролази 90% укупне међународне трговине Етиопије. Лука је почела са радом 2014. године, уз укупну инвестицију од 590 милиона долара. Компанија

China Merchants обезбедила је финансирање инвестирајући 185 милиона долара и стекла 23,5% власништва над компанијом *Port de Djibouti (PDSA)*. Кинеска *EXIM* банка одобрила је кредит од 344 милиона долара за прву фазу изградње вишенаменске луке Дорале (Darras 2021). Пројекат је спровела компанија *CSCEC*.

Захваљујући кинеским инфраструктурним пројектима, Џибути је доживео значајну трансформацију. Кина гради инфраструктурне пројекте преко кинеских компанија, као што су водоводна мрежа Етиопија–Џибути, железница Етиопија–Џибути, вишенаменска лука Дорале, аеродроми, тржни центри, путеви и друго, те обезбеђује значајну финансијску подршку за такве инвестиције. Већина од 14,4 милијарде долара вредних инфраструктурних пројеката у Џибутију финансирана је од стране кинеских банака. Осим тога, предвиђен је развој валутног система, транзитног трговинског центра и јединственог царинског система између Кине и Џибутија. Кина ово ради јер верује да су социо-економски проблеми главни узрок нестабилности у Африци (Elmahly & Sun 2018, 131–132). Железница која спаја Адис Абебу и Џибути је вероватно најзначајнији кинески инфраструктурни пројекат на истоку Африке, јер је то прва и једина прекогранична железница у Африци која је у потпуности електрификована. Путовање возом од главног града Етиопије до луке Џибути траје мање од десет сати. Овом инвестицијом Џибути је постао још важнији фактор у иницијативи „Појас и пут“ (Ibid., 129–132).

Односи са САД

Сједињене Америчке Државе су први пут успоставиле конзуларно представништво у француској колонији Сомалиленд 1929. године. Дипломатски односи са Републиком Џибути формално су успостављени 1977. након њене независности, а прва америчка амбасада у овој земљи отворена је 1980. године. Џибути игра значајну улогу у безбедносним и хуманитарним иницијативама САД у региону, док његов географски положај додатно повећава његов геополитички значај. У Џибутију се налази америчка војна база Камп Лемоније, основана званичним споразумом 2003. године, што је чини јединим сталним америчким војним упориштем у Африци. Ова база је од виталног значаја за подршку операцијама 16 америчких амбасада у региону, као и за спровођење противтерористичких акција против

група попут Ал-Шабаба у Сомалији и Ал-Каиде на Арапском полуострву (Le Point 2021).

Могућност да делују са максималном оперативном флексибилношћу на Рогу Африке од изузетне је важности за САД. Америчка спољна политика у овом погледу обухвата три главна циља: борбу против тероризма, одржавање дипломатског присуства у несигурним подручјима, и јачање партнерства са стратешки важним државама на Арапском полуострву и афричком континенту. Од фебруара 2015. године, САД и Џибути имају потписан билатералан споразум према којем САД имају приступ џибутијској луци и аеродрому. Споразум о америчкој војној бази у Џибутију првобитно је закључен на десет година, а касније продужен за још десет, с могућношћу аутоматског продужења за још једну деценију. Након истека тог периода, уз нове преговоре, важење споразума може бити продужено до 2044. године. САД задржавају право да у било ком тренутку најаве повлачење својих снага уз једногодишњи отказни рок. Истовремено, споразум не обавезује америчку страну да обелодани број особља или природу операција које се спроводе у бази, што значи да власти Џибутија немају увид у активности које се тамо одвијају. Ова база служи као стратешка тачка за распоређивање америчких трупа у конфликтним зонама Блиског истока и Африке. Главни фокус у региону је сузбијање Ал-Шабаба, уз очување утицаја у Сомалији, Џибутију и Кенији, као и америчке активности у Јемену (Aliyev and Çalişkan 2023, 209–210).

Користећи Камп Лемоније као базу, Комбинована заједничка радна група – Афрички рог (*Combined Joint Task Force – Horn of Africa*, или скраћено *CJTF-HOA*) сарађује са партнерским земљама широм источне Африке, изван самог Афричког рога, све до Индијског океана, као и са централноафричким државама попут Руанде и Бурундија. Ова група такође сарађује са америчким амбасадама у региону ради координације безбедносне и контратерористичке политике. У партнерству са тимовима америчких амбасада у региону, *CJTF-HOA* спроводи заједничке операције са Мисијом Афричке уније у Сомалији (*AMISOM*) (Aliyev and Çalişkan 2023, 211).

Поред војног присуства, САД доприносе економском развоју Џибутија унапређењем стручног образовања, специјализованим обукама за учешће на тржишту рада и развојем предузетничких и језичких вештина. Америчка финансијска подршка омогућила је

описмењавање за 55.000 људи, а током пандемије COVID-19 дониране су значајне количине вакцина.

Амерички извоз у Џибути углавном обухвата биљна уља, пшеницу, машине и прехранбене производе, док његови лучки капацитети служе за трговину са источном Африком. САД су потписале Споразум о оквиру за трговину и инвестиције (TIFA) са COMESA, чији је Џибути члан. До краја 2022. године укупна трговинска размена између две земље износила је 213,9 милиона долара, од чега је амерички извоз чинио 171,6 милиона долара (U.S. Census Bureau 2023).

Односи са Русијом

Русија је почела да обнавља своје геополитичко присуство у региону источне Африке. У септембру 2019. године, сомалијски амбасадор у Русији изјавио је да народ Сомалије жели повратак Руса у њихову земљу. Истовремено, етиопски премијер Абиј Ахмед (Енг: Abiy Ahmed, Оромо: Abiyi Ahmed Alii) успоставио је блиске односе са руским председником Владимиром Путином (Владимир Путин), док се ангажман Русије као посредника у тензијама око пограничног подручја између Етиопије и Судана сматра једним од показатеља геополитичког оживљавања Русије у региону. Проширењем БРИКС-а са две нове афричке чланице, Египтом и Етиопијом, Русија је добила нову мултилатералну платформу за наступање у Африци, што може надокнадити недостатак њених капацитета за свеобухватно наступање у Африци. За сада, Русија је најактивнија у области одбрамбене индустрије.

Трговина оружјем има значајну улогу у руској политици на Рогу Африке. За период 2015–2019 Русија је била снабдевач за 36% оружја које су купиле подсахарске државе. Један од механизма које Русија користи у јачању својих односа са партнерима у региону Источне Африке јесте отпис дугова – тако је Етиопији опростила 163,6 милиона долара, чиме је олакшано закључивање уговора о продаји оружја. Након укидања санкција УН-а против еритрејске одбрамбене индустрије у новембру 2018, Русија је брзо продрла на ово тржиште. Ипак, у Џибутију се суочава са конкуренцијом Француске, Кине, Уједињеног Краљевства и САД, што је спречава да доминира у продаји оружја. Русија је 2012. године изразила намеру да у Џибутију успостави војну базу за потребе своје авијације, али су џибутијске власти то одбиле како би избегле увлачење у још једно ривалство великих сила. Коначан

крај руских напора у том правцу наступио је након украјинске кризе 2014. године (Klyszzcz 2020).

Русији је веома битан излаз на „топла мора“. С обзиром на то да је судбина руских база у Сирији на Средоземном мору упитна, афрички континент се природно намеће као алтернатива. Једна од опција за руску базу на Црвеном мору је Судан. Ипак, коначна реализација овог пројекта зависи од стабилности политичке ситуације у Судану која је неизвесна, те стога континуирано интересовање Русије за Џибути може се посматрати као потез хеџинга (hedging) када је у питању стратегија на Црвеном мору.

Министар спољних послова Русије Сергеј Лавров (Сергей Лавров) изјавио је током дипломатских разговора са Махамудом Алијем Јусуфом (Mahamoud Ali Youssouf), шефом дипломатије Џибутија, који је боравио у радној посети Москви, да је Русија спремна да уложи напоре ради јачања билатералне економске сарадње са Џибутијем. Према саопштењу руског министарства спољних послова, дневни ред састанка обухватио је сарадњу у областима политике, трговине, економије, инвестиција, образовања и здравства, уз разматрање могућности за заједничке пројекте у Џибутију. Џибути, са своје стране, наставља политику развоја односа са Русијом, показујући интерес за јачање међудржавног дијалога и проширење сарадње у трговинским, економским и културним областима. Лавров је нагласио да је потребно створити услове који ће подстаћи економске и трговинске везе кроз узајамно корисне пројекте, посебно у енергетици и пољопривреди. Он је такође истакао да су бројне руске компаније заинтересоване за пословање у Џибутију и да траже локалне партнере (Aliyev and Çalişkan 2023, 213–216; Klomegah 2021).

Без обзира на исказану спремност за сарадњу, тешко је пронаћи конкретна достигнућа сарадње између Русије и Џибутија. У марту 2023. године руска фрегата по имену „Адмирал Горшаков“ боравила је два дана у међународној луци у Џибутију (Ogetta 2023).

Као нови замајац сарадњи може се тумачити састанак председника Државне думе Вјачеслава Володина (Вячеслав Володин) и председника Народне скупштине Џибутија Дилеите Мохамеда Дилеитеа (Dileite Mohamed Dileite) који је одржан 10. фебруара 2025. године. Разговарало се о унапређењу односа између две земље на парламентарном нивоу. Володин је нагласио да се односи са афричким државама граде на принципима пријатељства, ненаметања, одсуства двоструких

стандарда и узајамно корисне сарадње. Володин је такође нагласио потребу за систематичнијом сарадњом и тражењем нових облика партнерства између две земље (The State Duma 2025).

Као што можемо видети, конкретна сарадња и даље изостаје, а односи се одржавају у аморфном облику. Ово сведочи о традиционалној бољци руске спољне политике која не успева да добре политичке односе преточи у конкретне, обострано профитабилне економске пројекте. Ипак, имајући у виду самит Русија–Африка из јула 2023. године, можемо рећи да Русија постаје нарастајућа сила у Африци, те је стога њена улога вредна анализе.

Визија Цибути 2035

Влада Цибутија препознала је чињеницу да је 35% становништва у земљи млађе од 15 година и да је економски раст још од 2000. остао релативно низак (у просеку 2,2% годишње). Такав ниво економског раста није био у стању да премости социјалне разлике у земљи, нити подржи динамичан раст популације. Наиме, број становника је порастао са 250.000 у 1976. години на 1.066.000 у 2024. (INSTAD 2024). Као додатни изазови препознати су велика концентрација становништва у главном граду и хроничан недостатак воде за пиће (Vision Djibouti 2035 2014, 20). Председник и Влада Цибутија одлучили су да пред грађане изађу са свеобухватном стратегијом под називом „Визија Цибути 2035“. Циљ Владе Цибутија је да ова земља постане „Дубаи и Сингапур“ источне Африке. У том циљу, ова развојна иницијатива укључује мноштво инфраструктурних пројеката. Такође се предвиђа да ће захваљујући инфраструктурним пројектима настати нова радна места, смањење сиромаштва и да ће Цибути постати земља са средњим нивоом дохотка.

Стратегија „Визија Цибути 2035“ почива на пет кључних принципа који треба да подстакну развојну трансформацију и усмере земљу ка напретку. Ови принципи обухватају очување националног мира и јединства, унапређење доброг управљања, изградњу диверзификоване и конкурентне економије, јачање људског капитала и промовисање регионалне интеграције (Ibid., 37).

Један од главних циљева је смањење стопе незапослености са 48,4% у 2012. на приближно 10% до 2035. године. У том циљу биће усвојен нови модел економског раста, који ће искористити потенцијале

различитих сектора нарочито у рибарству, туризму, логистици, информационо-комуникационим технологијама, финансијама и другим производним гранама. Диверзификација привреде кроз развој извозно оријентисаних сектора допринеће укупном економском расту. Очекује се да ће до 2035. године просечна годишња стопа раста извоза достићи 14%.

Оптимистичан сценарио ове стратегије подразумева да Џибути може остварити снажан и одржив раст, утростручити приход по глави становника и створити преко 200.000 радних места. Апсолутно сиромаштво смањиће се за трећину, а сви грађани имаће приступ енергији, води и основним здравственим услугама. Захваљујући стабилности региона, земља постаје кључна веза између Африке, Блиског истока, Азије и Европе. Мир, безбедност и национално јединство су ојачани, а демократија и добро управљање осигуравају транспарентне изборе, реформисано правосуђе и поштовање људских права (Ibid., 36–37).

Наравно, поставља се питање – шта је спречавало власт која је на челу државе од 1999. године да све ово већ спроведе и зашто ће јој за спровођење тога требати још десет година? Да ли ће проблеми који су до сада спречавали остваривање најављеног благостања нестати само зато што су дефинисани у стратегији? Одговора нема или ће се сазнати 2035. године, али је занимљива чињеница да овакве свеобухватне, „билборд будућности“, стратегије развоја – углавном бивају пласиране од стране ауторитарних режима.⁵

Закључак

Кроз концепт „географске дивиденде“ Џибути је постао пример како мале државе могу да искористе своју локацију за привлачење интереса великих сила, очување суверенитета и подстицање економског развоја. Географска дивиденда Џибутија проистиче из његове локације на мореузу Баб ел-Мандеб, кроз који пролази значајан део светске трговине и енергетских ресурса. Ова стратешка позиција омогућила је Џибутију да постане кључни логистички центар за источну Африку и услед тога развије инфраструктурне пројекте који

⁵ На пример: Визија Саудијске Арабије 2030, Казахстан 2050, Визија Руанда 2050, Индија@75.

су привукли пажњу глобалних инвеститора. Међутим, ослањање на географску дивиденду носи и ризике, као што су економска зависност од страних актера, потенцијални губитак суверенитета и превисока фокусираност на једну економску активност (или чак драстично занемаривање економског развоја). Цибути је, међутим, показао да је способан да активно управља овим изазовима кроз флексибилну дипломатију и стратешка партнерства.

Цибути, иако мала држава са ограниченим природним ресурсима и релативно малом популацијом, успешно је препознао свој геополитички значај у глобалним односима. Успешно привлачење инвестиција великих глобалних играча, као и отварање иностраних војних база на својој територији омогућило је Цибутију да осигура економски раст и стабилност упркос изазовима карактеристичним за афричке земље.

Изнајмљивање своје територије великим силама само по себи носи велике ризике. Од општих ризика то су: 1) односи између великих сила – промена динамике односа великих сила може се негативно одразити на земљу домаћина; 2) регионална нестабилност – Цибути је окружен земљама као што су Етиопија и Сомалија, које карактерише унутрашња нестабилност; 3) еколошки ризици – опште је позната чињеница да активности везане за војску, војне вежбе и изградњу војне инфраструктуре (база и магацина) имају негативан утицај на животну средину.

У специфичне ризике може да се уврсти, пре свега, економска зависност по питању Француске и Кине. Иако је Цибути постао независан 1977. године, француски утицај је и даље присутан. Француска је важан извор економске и војне подршке за Цибути, што може утицати на независно доношење одлука. С друге стране, Кина је финансирала бројне инфраструктурне пројекте у Цибутију, укључујући железницу Цибути-Адис Абеба, луку Дорале и друге стратешке објекте. Ови пројекти су често финансирани кроз зајмове, што је довело до повећања државног дуга Цибутија према Кини. Постоји ризик да Цибути постане економски зависан од Пекинга, што би могло ограничити његову способност да води независну политику. Иако не постоје подаци о тенденциозном и малициозном притиску Кине у погледу задуживања, свакако је неопходна разборитост и рационално задуживање. Други специфични ризик јесте питање транспарентности – споразум о америчкој војној бази у Цибутију не захтева од САД да обавештавају цибутијске власти о својим

операцијама. Овај недостатак транспарентности може проузроковати питања о суверенитету Џибутија. Такође, транспарентност уговора везаних за кинеске инфраструктурне пројекте је исто тако упитна.

Ипак, сарадња са Француском, Кином, САД, Русијом и другим државама показала је да Џибути није само пасивни објекат геополитичких интереса, већ и активан субјекат који обликује своју улогу у међународним односима. Кроз иницијативу „Визија Џибути 2035“ земља тежи да диверсификује своју економију, смањи зависност од страних база и инвестиција и постане регионални центар за трговину, логистику и услуге. Ова стратегија укључује развој инфраструктуре, образовања и људског капитала, што ће допринети дугорочном економски опстанку и независности. Џибутијев пример наглашава важност равнотеже између привлачења страних инвестиција и очувања националног суверенитета, што је кључно за дугорочни успех и стабилност.

Пре него закључимо да је Џибути пример успешне мале државе у геополитичком смислу, иако то није тема овог рада, због академске и моралне честитости требало би констатовати да становници Џибутија не уживају бенефите значајног успеха своје земље на геополитичком плану. Поред стандардних економских недаћа, сиромаштва и велике незапослености, кључни изазов на унутрашњем плану је стање демократије у земљи, односно непостојање транзиције власти. Џибути је формално председничка република, али у пракси има карактеристике ауторитарног режима са снажно централизованом влашћу и ограниченим политичким плурализмом. Политички систем у Џибутију карактерише доминација једне странке, слаба опозиција и ограничене политичке слободе. Од стицања независности 1977. године Џибути је имао само два председника: Хасана Гуледа Аптидона (1977–1999) и Исмаила Омара Гулеха, који је на власт ступио 1999. године и још увек влада. Демократија не представља пуко одржавање избора у најчешће упитном легалитету и легитимитету изборног процеса већ могућност смењивости власти, као и мирну транзицију. Тако да прави тест успешности развојног модела Џибутија биће прва наредна транзиција власти.

Библиографија

- Aliyev, Pelin and Göktuğ Çalışkan. 2023. "How Does The Geopolitical Position Of Djibouti Influence Its Relations With Great Powers?". *Diplomasi ve Strateji Dergisi* 4 (2): 190–228.
- Chaziza, Mordechai. (2021, January 26). "China Consolidates Its Commercial Foothold in Djibouti". *The Diplomat*. Retrieved from <https://the-diplomat.com/2021/01/china-consolidates-its-commercial-foothold-in-djibouti>.
- Darras, Rémy. (2021, May 25). "Reportage: le port géant de Djibouti officiellement inauguré". *Jeune Afrique*. Retrieved from <https://www.jeuneafrique.com/441982/economie/nouveau-port-polyvalent-de-doraleh-djibouti-veut-devenir-shenzen-de-lafrique-de-lest/>.
- Elmahly, Hend and Degang Sun. 2018. "China's Military Diplomacy towards Arab Countries in Africa's Peace and Security: The Case of Djibouti". *Contemporary Arab Affairs* 11 (4): 111–134. Available at: <https://online.ucpress.edu/caa/article-abstract/11/4/111/25795/China-s-military-diplomacy-towards-arab-countries?redirectedfrom=fulltext>.
- Idle, Djama Omar and Frédéric Lasserre. 2021. "Chine-Djibouti: L'émergence de relations multidimensionnelles". *Études du CQEG de l'Université Laval*. Accessed 10 October 2022. <https://corpus.ulaval.ca/server/api/core/bitstreams/6695d277-8af9-481f-ae42-b89b798d14d5/content>.
- Institut National de la Statistique de Djibouti (INSTAD). 2024.
- Ismail, Yacqub. (2019, June 4). "France's Strategic Footprint in East Africa". *International Policy Digest*. Retrieved from <https://intpolicydigest.org/france-s-strategic-footprint-in-east-africa/>.
- Klomegah, Kester Kenn. (2021, June 12). "Russia's Interest in Djibouti". *Horn Observer*. Retrieved from <https://hornobserver.com/articles/1050/Russias-Interest-in-Djibouti>.
- Klyszcz, Ivan Ulises Kentros. (2020, November 10). "Russia's Thwarted Return to the Red Sea". *Orient XXI*. Retrieved from <https://orientxxi.info/magazine/russia-s-thwarted-return-to-the-red-sea,4283>.
- Le Gouriellec, Sonia. 2018. "Les forces françaises stationnées à Djibouti au cœur d'un environnement stratégique régional en mutation". *Les Champs de Mars* 30 (1): 231–239.
- Le Point. (2021, February 12). "Djibouti Veut Renforcer Son Partenariat Avec La France". Retrieved from <https://www.lepoint.fr/afrique/djibouti->

veut-renforcer-son-partenariat-avec-la-france-12-02-2021-2413693_3826.php.

Melvin, Neil John. (2019, April). "The Foreign Military Presence in the Horn of Africa Region". SIPRI Background Paper. Available at: <https://sipri.org/sites/default/files/2019-04/sipribp1904.pdf>.

Ogetta, Daniel. (2023, June 19). "Russia's Enhanced Naval Interest in Djibouti is Straining Regional Geopolitics". *Nation Media Group*. Retrieved from <https://nation.africa/africa/news/russia-s-enhanced-naval-interest-in-djibouti-is-straining-regional-geopolitics-4284832>.

The State Duma. (2025, February 10). "Chairman of the State Duma Met with Speaker of the National Assembly of the Republic of Djibouti". Retrieved from <http://duma.gov.ru/en/news/60870/>.

U.S. Census Bureau. 2023. "Trade in Goods with Djibouti". Retrieved from <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c7770.html>.

Vision Djibouti 2035. 2014. *Republic of Djibouti*. Available at: <https://djiboutiembassykuwait.net/assets/files/djibouti-2035-en.pdf>.

Danilo BABIĆ

**MANAGING GEOGRAPHIC DIVIDEND: DJIBOUTI AS A CASE
STUDY FOR THE GEOPOLITICS OF SMALL STATES**

Abstract: Djibouti, a small state on the Horn of Africa, holds a strategic position at the crossroads of key trade routes linking Europe, Asia, and Africa. Its geographic location, particularly vicinity of the Bab-el-Mandeb Strait, underpins its geopolitical significance in contemporary international relations. Despite its limited size and population, Djibouti has capitalized on its strategic position to attract major global powers, including the United States, China, France, and Japan, all of which maintain military bases within its territory. This paper explores how Djibouti leverages its geopolitical position to sustain sovereignty and develops economically, despite challenges such as regional instability, economic reliance on foreign actors, and environmental concerns. The paper focuses on Djibouti's role as a model for small states utilizing "geographic dividend" to navigate global power dynamics. The findings indicate that Djibouti is not merely a passive recipient of major powers' geopolitical interests but an active player shaping its role in international relations through strategies of flexible diplomacy and economic adaptation.

Keywords: Djibouti, small states geopolitics, Bab-el-Mandeb, geographic dividend, Horn of Africa.